

درآمدی بر
فلسفه اقتصاد

دکتر یداله دادگر

تهران

۱۳۹۶

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)
پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار
	بخش اول: مبانی فلسفه اقتصاد
۵	فصل اول: مقدمه
۵	۱-۱ بحث‌های آغازین
۱۳	۲-۱ برخی نمادهای تکمیلی از فلسفه اقتصاد
۲۳	۳-۱ روند تکاملی فلسفه اقتصاد و رویکرد نوین آن
۳۱	۴-۱ تأکید بر چند نکته بنیادین
۳۳	فصل دوم: پایه‌ها و ریشه‌های فلسفه اقتصاد
۳۳	۱-۲ مقدمه
۴۱	۲-۲ خاستگاه‌های بنیادین فلسفه اقتصاد
۴۸	۳-۲ روندها و دورنماها
۵۷	۴-۲ تأکید بر چند نکته بنیادین
۵۸	فصل سوم: روش‌شناسی و اندازه‌گیری در اقتصاد
۵۸	۱-۳ مقدمه
۶۸	۲-۳ خاستگاه‌های فلسفی روش‌شناسی اقتصاد
۷۸	۳-۳ نقش تحولات فلسفه علم در تکامل روش‌شناسی اقتصاد
۹۰	۴-۳ تأکید بر چند نکته بنیادین
۹۳	فصل چهارم: خاستگاه و پیوند نظریه اقتصادی، روش‌شناسی و اخلاق
۹۳	۱-۴ مقدمه و عناصر گوناگون نظریه اقتصادی

صفحه	عنوان
۱۰۲	۲-۴ تأکید بر برجستگی های فلسفه اقتصاد و روش شناسی
۱۲۰	۳-۴ پیوندهای معنادار اخلاقی در فلسفه اقتصاد
۱۴۶	۴-۴ تأکید بر چند نکته بنیادین
فصل پنجم: فلسفه اقتصاد، تحولات نهادی، شناختی و روان شناختی علم اقتصاد	
۱۴۸	۱-۵ مقدمه و ملاحظات فلسفی زیرساخت های نهادی - شناختی
۱۵۹	۲-۵ برخی یافته ها و بایسته های شناختی برای درک بهتر اقتصاد سیاسی
۱۶۷	۳-۵ رفتارهای اقتصادی در بستر ارتباط اقتصاد و روان شناسی
۱۷۳	۴-۵ ظرفیت ها و چالش های تحلیلی اقتصاد
۱۸۱	۵-۵ تأکید بر چند نکته بنیادین
فصل ششم: ابعاد تکمیلی فرد، عقلانیت و گزاره های اثباتی و دستوری	
۱۸۳	۱-۶ مقدمه
۱۹۰	۲-۶ ابعاد گوناگون فرد گرایی روش شناختی
۱۹۸	۳-۶ ابعاد کلیدی گزاره های اثباتی و دستوری
۲۰۶	۴-۶ تأکید بر چند نکته بنیادین
بخش دوم: مباحث تکمیلی و کاربردی در فلسفه اقتصاد	
فصل هفتم: ملاحظات کلیدی الگو و الگوسازی در اقتصاد	
۲۱۱	۱-۷ مقدمه
۲۱۵	۲-۷ کندوکاوی دقیق تر در الگو و الگوسازی در اقتصاد
۲۲۳	۳-۷ ابعاد تکمیلی مدل از دیدگاه فلسفه اقتصاد
۲۳۳	۴-۷ تأکید بر چند نکته بنیادین
فصل هشتم: فلسفه اقتصاد بخش عمومی و محورهای مرتبط با آن	
۲۳۵	۱-۸ مقدمه
۲۴۸	۲-۸ ریشه ها، روندها و چارچوب های بخش عمومی
۲۵۵	۳-۸ روند تاریخی دولت و ساختار بهینه بخش عمومی
۲۶۸	۴-۸ پایه های فلسفی نظریه انتخاب عمومی
۲۷۵	۵-۸ تأکید بر چند نکته بنیادین

صفحه	عنوان
۲۷۷	فصل نهم: بنیان‌های اقتصاد ریاضی، نظریه بازی‌ها و اقتصادسنجی
۲۷۷	۱-۹ مقدمه
۲۸۴	۲-۹ چارچوب‌ها و بنیان‌های فلسفی اقتصاد ریاضی
۲۹۹	۳-۹ زیرساخت‌ها و پیوندهای فلسفی نظریه بازی‌ها
۳۰۷	۴-۹ ملاحظات فلسفی اقتصادسنجی
۳۱۶	۵-۹ تأکید بر چند نکته بنیادین
۳۱۹	فصل دهم: بنیان‌های فلسفی اقتصاد تکاملی، رفتاری و آزمایشگاهی
۳۱۹	۱-۱۰ مقدمه
۳۲۵	۲-۱۰ اقتصاد با رویکرد تکاملی
۳۳۵	۳-۱۰ اقتصاد رفتاری و ابعاد تکمیلی اقتصاد شناختی
۳۵۰	۴-۱۰ پرتوهای کلی از فلسفه اقتصاد آزمایشگاهی
۳۵۴	۵-۱۰ تأکید بر چند نکته بنیادین
۳۵۶	فصل یازدهم: پایه‌ها و پارادایم‌های نهادی و رفتاری در اقتصاد
۳۵۶	۱-۱۱ مقدمه و پایه‌های نهادگرایی
۳۶۶	۲-۱۱ پایه‌های فلسفی اقتصاد رفاه در رویکرد حاکم
۳۷۴	۳-۱۱ عقاید برخی از منتقدان جریان اصلی
۳۸۴	۴-۱۱ تأکید بر چند نکته بنیادین
۳۸۷	فصل دوازدهم: موضوع‌های تکمیلی در فلسفه اقتصاد
۳۸۷	۱-۱۲ مقدمه و تأکید بر چند موضوع آغازین
۴۰۰	۲-۱۲ چند عنوان مکمل در فلسفه اقتصاد
۴۱۷	۳-۱۲ تأکید بر چند نکته بنیادین
۴۲۲	قسمت‌نامه اقتصاددانان
۴۲۳	منابع

پیشگفتار

اقتصاد علمی است جامع و از این رو ابعاد و محورهای بسیاری را پوشش می‌دهد. این علم هم جنبه‌های فنی و اجتماعی دارد، هم ابعاد اخلاقی و انسانی، هم ابعاد روش‌شناختی قابل توجهی دارد و هم از عناصر معرفت‌شناسی و وجودشناسی ویژه خود برخوردار است. در وجودشناسی اقتصاد از بود و نبود رشته‌ای علمی به نام اقتصاد بحث می‌شود. در معرفت‌شناسی اقتصاد، چستی این علم بررسی می‌شود. در اینجا، با فرض این که (از نظر وجودشناسی) علمی به نام اقتصاد وجود دارد، به این موضوع پرداخته می‌شود که آیا این علم علمی طبیعی مانند فیزیک است یا علمی اجتماعی همانند جامعه‌شناسی یا علمی محض همچون ریاضی. در روش‌شناسی اقتصاد، روش‌های تجزیه و تحلیل علم اقتصاد و اصول حاکم بر آن‌ها تبیین و ارزیابی می‌گردد. به دلیل پردازش موضوعات یادشده، فلسفه اقتصاد وارد بحث‌هایی می‌شود مانند ریشه‌های نظریه‌پردازی و مدل‌سازی در اقتصاد، امور اثباتی و دستوری در اقتصاد و پیوندهای اخلاقی و امور علت و معلولی. در ادامه مناسب است چند نکته افزوده شود:

۱. این مجموعه در چارچوب دو بخش و دوازده فصل به کندوکاو در فلسفه اقتصاد اختصاص دارد. بخش نخست (شش فصل نخست) بیشتر به ریشه‌ها و پایه‌های نظری فلسفه اقتصاد می‌پردازد. بحث درباره روش‌شناسی اقتصاد، نظریه اقتصادی، تحولات علم اقتصاد، فردگرایی یا جمع‌گرایی در اقتصاد، گزاره‌های اثباتی و دستوری، ملاحظات اخلاقی اقتصاد و مانند آن در این بخش قرار می‌گیرد. بخش دوم پژوهش‌های موردی و ابعاد کاربردی در فلسفه اقتصاد را پوشش می‌دهد. از این رو، موضوعاتی چون الگوسازی، فلسفه اقتصاد ریاضی و اقتصادسنجی، فلسفه

اقتصاد بخش عمومی، بنیان‌های فلسفی اقتصاد رفتاری، پایه‌های فلسفی اقتصاد، دیگر رویکردهای اقتصادی و مشابه آن، در این بخش تحلیل می‌شوند. این موارد و عنوان‌ها بیشترین پیوندهای فلسفه و اقتصاد را بیان می‌کنند. اما با وجود پردازش تقریباً همه موضوع‌های فلسفه اقتصاد در این مجموعه، در عین حال، به دلیل گستردگی موضوع و تحولات آن مناسب است که خوانندگان گرامی این تألیف را به عنوان ملاحظات اساسی در فلسفه اقتصاد در نظر بگیرند؛ یعنی گویی گنجانده شدن عبارت «درآمدی بر» با قلم ریز در ابتدای عنوان اصلی بسیار معنادار است؛ در این صورت عنوان و محتوا سازگاری بیشتری خواهند داشت.

۲. این کتاب می‌تواند برای علاقه‌مندان به مطالعه عمیق اقتصاد و دیگر علوم اجتماعی و انسانی و حتی علوم پایه و ریاضی نیز مفید باشد.

۳. برای استفاده بیشتر از محتوای این کتاب، آگاهی از کلیاتی از اقتصاد و فلسفه می‌تواند کارسازتر باشد.

۴. این کتاب می‌تواند برای هر گونه درسی زیر عنوان فلسفه اقتصاد به اندازه دو درس دوواحدی یا یک درس سه‌واحدی در چارچوب آموزشی به کار گرفته شود.

۵. با توجه به عمق و نیز در مواردی سنگینی ملاحظات فلسفی اقتصاد و همچنین برای آسان‌سازی مطالعه مطالب، مناسب دیده شد عنوان‌های فرعی بیشتری در زیر عنوان‌های اصلی در نظر گرفته شود.

در پایان بایسته است از ریاست محترم پژوهشکده «سمت» و معاونت محترم ایشان جناب آقای دکتر رضایی که در نهایی شدن این کار نقش آفرین بوده‌اند سپاسگزاری کنم. همچنین از سرکار خانم عیوضی و دیگر کارکنان مؤسسه یادشده در همه عرصه‌ها برای پیگیری‌های خوبشان تشکر می‌کنم. اینجانب همچنین از زحمات جناب آقای ترسه و به‌ویژه سرکار خانم هاشمی برای ویرایش این کتاب تشکر می‌کنم در ضمن، ارسال پیشنهادهای علاقه‌مندان گوناگون این نوشته از سوی دانشگاهیان، اساتید، دانشجویان و دیگر عزیزان، مایه سپاس اینجانب خواهد بود.

یداله دادگر

زمستان ۱۳۹۶